

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Quaestio duodecima, De mundo, Paradiso terrestri, & Adamo

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

QVÆSTIO DVODECIMA.

DE MVNDO, PARADISO TERRESTRI, ET ADAMO.

I. Duo de mundo quæri possunt: II. Primum, Vtrum & quo sensu dixerit Origenes mundum propter rationales naturas fuisse à Deo conditum; III. ita ut existimasse eum Patres aliqui testificantur: IV. alterum, Vtrum plures vel fuisse, vel esse, vel fore mundos existimaverit; V. quemadmodum ipsi à Patribus quibusdam objectam eēt: VI. quamquam ejus causam nonnulla adjurant. VII. Exploratur Origenis sententia de consensione Paradisi terrestris, VIII. & de scortis tunicis, quibus post peccatum Adamus indutus est. IX. Quaritur utrum dixerit Adamum per peccatum similitudinem Dei amisisse: X. & utrum homines Præadamitas existisse sibi sinxerit.

I. CIRCA quætionem de mundo duplex excutiendum venit Paradoxum Origeni adscriptum: primum, Vtrum & quo sensu dixerit mundum propter animas rationales à Deo fuisse conditum: alterum, an unicum duntaxat mundum creasse antehac, vel posthac creaturum esse asseveraverit. Quæ duo quærenda sibi proponit Origenes in tertio capite libri 2. *Ἐπι ἀρχῶν*, quod inscribitur: *De initio mundi & causis eius*.

II. Primum quod attinet, nemo non videt ex antecedenti ipsius doctrina aptum id esse, naturarum illarum gratia, quæ sunt rationis participes, mundum à Deo fuisse procreatum. Cum enim animas quocunque statu collocatæ sint, arbitrij sui libertate ad peccandum vel recte agendum uti voluerit, & pro peccatis hanc iis irrogatum iri pœnam, ut in graviora ac crassiora corpora amendantur, eam ob rem dicere debuit gravia illa corpora formari à Deo, quemadmodum ergastula ad retinendos reos construuntur. Copiosa ad id probandum Origenis habetur dissertatio libr. 2. *Ἐπι ἀρχῶν*, cap. 1. Cum ergo, inquit, tanta sit mundi varietas, atque in ipsis rationabilibus animantibus sit tanta diversitas, propter quam etiam omnis reli-

qua varietas ac diversitas putanda est extitisse, quam causam aliam dici oportebat, qua mundus extiterit: præcipue si intueamur illum finem per quem omnia restituenda in statum initij sui libro superiori disertum est? Quod utique si consequenter dictum videtur, quam aliam (ut dicimus) causam putabimus tante hujus mundi diversitatis, nisi diversitatem ac varietatem motuum, ac prolapsum eorum, qui ab illa initij unitate atque concordia, in qua à Deo primitus procreati sunt, deciderunt? In eodem pronuntiato sic concludit caput 8. libri 2. De princip. Pro motibus suis anaqueque mens bonum negligens, in contrarium boni, quod sine dubio malum est, trahatur. Ex quo videtur semina quadam & causas varietatis ac diversitatis ille omnium conditor accepisse, ut pro diversitate mentium, idest rationabilium creaturarum, quam diversitatem ex ea causa quam superius diximus, putanda sunt concepisse, varium ac diversum mundum crearet. Capite vero sequenti rem altius repetens, Deum ait ab

initio cum rationis compotes naturas creare velle, nullam habuisse creandi illarum causam præter seipsam, suamque bonitatem: in eo autem cum nulla sit diversitas, neque ex parte rerum creandarum ulla esset, æquales eas, & undequaque similes ipsam procreasse: has vero, ut pote libero præditas arbitrio, non eodem modo omnes hac usas esse facultate, aliis in vitium ac nequitiam ruentibus, aliis ad meliora assurgentibus: atque inde rationalium naturarum extitisse differentiam: Deum autem unamquamque pro meritis ornare volentem vel ulcisci, diversitates mentium in unius mundi consonantiam traxisse, sic tamquam in unam domum, quæ vasis aureis, argenteis, & fœtilibus instruitur. Et has causas, inquit, (ut ego arbitror) mundus iste sua diversitatis accepit, dum unamquamque pro varietate motuum suorum, vel animorum, proposuitque Deus dispensat. Quocirca Tomo 19. in Iohann. p. 284.

& capite 5. libri 3. *Ἐπι ἀρχῶν*, observat creationem mundi apud Scriptores sacros novo hoc & proprio *ἐπιτολῶν* nomine nuncupati; quia nimirum de superioribus ad inferiora descensum est, non ab his animabus quæ id motuum suorum varietate meruerunt, verum & ab ipsi quæ ad totius mundi ministerium ex illis superioribus & invisibilibus ad hæc inferiora & visibilia deducta sunt, licet non volentia; vanitati quippe creatura subjecta est non volens, sed propter eum qui subjecti in ipse, quæ vel Sol, vel Luna, vel Stella, vel Angeli experient obsequium mundo, & his animabus quæ ob nimios defectus mentis crassioribus & solidioribus indigere corporibus, & propter eos quibus hoc erat necessarium, mundus iste etiam visibilis institutus est. Et mox: Talem vero ac tantum putandum est factum esse mundum, qui vel omnes eas animas, quæ in hoc mundo statuta sunt exerceri, caperet, vel omnes eas Virtutes quæ adesse eis, & dispensare eas, ac jurare parate sunt. Atque hæc ipsa loca librorum *Ἐπι ἀρχῶν* reprehensionis causa profert Hieronymus Epist. 59. ad Avit, cap. 2. & 3. Alia præte-

Hermogenem enim Hæreticum eodem modo ratiocinatum esse refert Tertullianus libro A
 peculiari ipsum oppugnans; Deum enim aiebat semper fuisse Dominum, Dominum au-
 tem ab omni retro ævo esse non potuisse, nisi semper fuisset aliquid, cuius esset Dominus;
 proindeque materiae semper Dominum fuisse; unde efficitur numquamnon fuisse mate-
 riam. Hanc ratiocinationem à veteribus Philosophis sumferant Marcionistæ, eamque in
 Proclo oberit Philoponus De aternitate mundi. At quamvis mundum ex materia qui-
 dem aeterna, à Deo tamen conditum dixerit post Socratem Plato; & in tempore quoque
 creatum affirmaverit, ut tradunt Ambrosius, & Zacharias Mitylenæus; atque ita dixisse
 eum Aristoteles & Theophrastus censuerint; Platonici tamen recentiores, ut magistrum
 suum cum Aristotele conciliarent, factum quidem mundum dixisse Platonem fatebantur,
 at ab aeterno; adeo ut principio temporis careret, sed principium causæ, Deum nempe B
 haberet; *nec esse hoc videlicet temporis, sed substitutionis initium*, ut ait Augustinus libr. 10. De
 Civit. Dei, cap. 31. qui & hoc comparatione quadam explicari à Platonicis ita scribit: *Si-*
cut enim, inquit, si pes ex aternitate semper fuisset in pulvere, semper ei subesset vestigium; quod ta-
men vestigium à calcante factum nemo dubitaret, nec alterum altero prius esset. quamvis alteram ab al-
tero factum esset: sic, inquit, & mundus, atque in illo Deus creati, & semper fuerunt, semper existente
qui fecit. & tamen facti sunt. Atque hanc fuisse Platonis mentem pertendunt Boëtius: Simp-
 licius item, Taurus, Porphyrius, & Proclus: Censorinus, Apuleius, & Macrobius. Vi-
 gente hac itaque Origenis temporibus, & vulgo inter Platonicos recepta sententia, in
 eam quoque ille concessit.

In alterum porro, de perpetua mundorum propagatione placitum unde inductus sit, si C
 quis quarere velit, nihil occurrit verisimilius quam id ab eo esse confectum ad illud Stoi-
 corum, quod conflagraturum mundum hunc statuit, aliumque huic omni ex parte con-
 similem, vel parum certe discrepantem præditurum; adeo ut non huius solum figuram
 penitus referat, sed eisdem etiam casus, eadem omnia; alteroque hoc etiam combusto,
 alium oriturum postea, ac deinde alium, renascentibus semper ac conflagrantibus mun-
 dis. Platonici vero, & Pythagorei, ab Ægyptiis instructi, mundum quidem incorruptibi-
 lem autumabant, sed sideribus post longos amfractus ad eandem stationem reversis, rur-
 sum eventura eadem, eisdemque nascituros homines, & in pristinam formam reditura
 omnia, quam simili vigente astrorum positione tenuerunt. Quamvis autem e Justinodi deli-
 rationes libro 5, contra Celsi, exploferit Adamantius, pro eo ac debuit; nihilominus ta- D
 men ex his recoctis suum illud procadisse dogma censuerim; accedente præsertim gemi-
 no, quem recitavimus supra Salomonis, & Isaia loco, ad quem falsa interpretatione detor-
 tum interpolatas illas Philosophorum opiniones concinnavit.

V. Minime illud quidem silentio premissum Patres Origeni condonarunt, nam & refellit-
 tur à Methodio apud Photium Cod. 235. & ab Hieronymo Epist. 59. ad Avit. cap. 2. his
 verbis: *In secundo autem libro (αὐτὸν ἀρχῶν) mundos assertit innumerabiles, non juxta Epicuram uno*
tempore plurimos & sui similes, sed post alterius mundi finem alterius esse principium: & ante hunc no-
strum mundum, alium fuisse mundum: & post hunc alium esse futuram, & post illum alium, rursusque
ceteros post ceteros. Et dubitat utrum futurus sit mundus alteri mundo ita ex omni parte similis, ut
nullo in eis se distare videantur, an certe nunquam mundus alteri mundo ex toto indifferens, & similis
sit futurus. Mox adducit verba Origenis: Et idcirco arbitror pro varietate causarum diversos mun-
dos fieri; & elidit errores eorum, qui similes sui mundos esse contendunt. Tradita fuisse hæc eadem E
 ab Origene libr. 1. & 3. αὐτὸν ἀρχῶν, refert Hieronymus cap. 1. & 3. ejusdem Epistolæ;
 quamobrem & hunc in crimen vocat Apolog. libr. 1. cap. 5. & libr. 2. cap. 3. Iustinianus
 quoque in Epistola ad Menam ita scribit: *Ἐπισημαίνω δὲ καὶ τὸ ἄλλο τὸ εἶναι τὸν κόσμον οὐκ ἄνευ*
αὐτοῦ, τὸ τὸ ἰσὺν παρῆσθοντος, τὸ δὲ μελλόντος. Statuit autem & diversos consiisse mundos, & con-
stare, partim præteritos, partim futuros.

Notanda vero accurate quæ præcedunt: *καρτεῖο δὲ τὸ πάσης ἀποκρίσεως ἀνάμνησιν ἢ ἀνεῖν ἐν*
μυθολογίας τὸ λέγειν ὅτι πάλαι τὸ ἦν, καὶ τὰ εἶδη συνάλασθαι ἐν τῷ θεῷ. Illud vero omni impietate ple- F
 num ipse fabulatur, dicens omnia genera & species esse Deo coaeternas. Ipsa etiam verba adducit Ju-
 stinianus ad calcem Epistolæ de libr. 1. αὐτὸν ἀρχῶν. Parem suo tempore propugnasse doctri-
 nam Origenistæ quosdam significare videtur Orosius in Commonitorio ad Augustinum,
 Primum omnia antequam facta apparent, semper in Dei sapientia facta mansisse dicens hoc verbo:
 Deus enim quæcumque fecit, faciendo non capit. Quæ multis refutat Augustinus in libro contra
 Priscillianistas & Origenistas, cap. 8. Pulsat eadem de causâ Origenem Nicephorus, non
 genera & species, sed ἀπομάται Deo coaeterna statuisse ipsum prædicans; perperam scilicet,
 ut videtur, accepta Origenis sententia, aperte tamen exposita libr. 1. αὐτὸν ἀρχῶν, apud
 Iustinianum in fine Epistolæ ad Menam: Genera, inquit, omnia & species semper erant; non ita
 de singularibus differens, numero dixerit quispiam. Hanc in sententiam Origenem magistri

A sui Platonis Idea perpulerunt. Itaque genera & species Deo esse coeterna eatenus dixerit, quatenus Deus ab omni retro aëvo ea in mente habuit.

Vl. Verumtamen quantumvis hæc diserte videatur affirmasse Origenes, id tamen præmisit in Proemio librorum *ὁμιλιὰς ἀποκάλυψης*. Est præterea illud Ecclesiastica predicatione desinitum, quod mandus iste factus sit, & à certo tempore caperit, & pro ipsa sui corruptione solvendus. Quid tamen ante hanc mundum fuerit, aut quid post mundum erit, iam non pro manifesto multis innotuit: non enim evidenter de his in Ecclesiastica predicatione sermo profertur. Quorum rerum obscuritatem significari ait per alas illas quatuor Seraphimorum duorum, quæ Dei faciem ac pedes velabant. Unde existimari potest, quæcunque super hoc argumento conscripsit, velut meras conjecturas proposuisse, non tamquam dogmata asseverasse.

B Prætermittere vero minime decet illud Hieronymi è libr. i. in Epist. ad Tit. non longe ab initio: *Sex millia necdum nostri orbis impleantur anni, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas sæculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cæteræque Virtutes seruerint Deo, & absque temporum vicibus, absque mensuris, Deo iubente, subsisterint.* Materiam autem à Deo ante mundum creatam posuerunt Philo, Tatianus, Lactantius, & alij, ex qua mundum postea fabricaverit.

Vll. Multorum disputationibus ita celebrata est ea Origenis opinio, quæ Paradisi configurationem ad allegoricam expositionem detorquet, ut nostrum quoque postulare videatur examen. Arbitratus ille est Paradisum hunc qui terrestris vulgo dicitur, positum in tertio cælo fuisse; arbores vero, aliaque quibus velut terrestris quidam notatur locus, ac reliqua denique omnia allegorice explicavit: nam animas in cælo degentes, per Adamum & Evam in Paradiso creatos signari opinatus est; crimina quæ illic animæ admittunt, per vetiti mali esum; animarum exilium propter delicta, per expulsionem primorum parentum è Paradiso; terrenum corpus & mortale animabus impositum, per scortas tunicas, quibus Adamum & Evam Deus induit.

Id ipsi obijciunt Methodius apud Epiphanium Har. 64. cap. 47. & Photium Cod. 234, Eustathius De Engastrimycho, ipse Epiphanius capit. 4. ejusdem Hæreseos, & in Ancorato, cap. 54: quibus locis ostendunt opinionem suam firmasse Origenem hoc Pauli testimonio 2. Cor. 12. 2, 3, 4. ubi raptum se fuisse ait in tertium cælum, & in Paradisum; ex eoque collegisse idem esse Paradisum ac tertium cælum; quod negant Methodius &

D Epiphanius, Paradisum à tertio cælo distinguendum esse asserentes. *Quis audiat, inquit alibi Epiphanius, in tertio cælo donantem nobis Origenem Paradisum, & illum quem Scriptura commemorat, de terra ad cælestia transferentem, & omnes arbores, quæ scribuntur in Genesi, sic allegorice intelligentem, quod scilicet arbores Angelica fortitudines sunt, cum hoc veritas non recipiat? & postea: Sed dicit: Legimus quod S. Paulus raptus sit usque ad tertium cælum, & usque in Paradisum. Bene dicit: Quando ponit tertium cælum, & postea addit, Et in Paradisum; ostendit alibi esse cælum, & alibi Paradisum.* Atque id Iohanni Hierosolymitano objectum, minime ab ipso purgatum fuisse ait Hieronymus Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. qui & in caput 10. Danielis, *Lorum, inquit, deliramenta conticescant, qui umbras & imagines in veritate quaerentes, ipsam conantur evincere veritatem; ut flumina & arbores & Paradisum potent allegoria legibus se debere subtrahere.* Sophronius quoque in Epistola ad Sergium, & Anastasius Sinaita libr. 7. Anagog. Contemplat. & Iohannes Damascenus in libro De hæresib. & Cedrenus, Paradisi plantationem ab Origenistis sublatam, corpus Adamo & Evæ detractum, & serpentis colloquium refutatum criminantur. Sed audiamus ipsum Origenem: *Cuinam quæro, inquit, sensum habenti convenienter*

E *videbitur dictum, quod dies prima, & secunda, & tertia, in quibus & vespera nominatur & mane, sine tunc sine Sole, & sine Luna, & sine stellis; prima autem dies sine cælo? Quis vero ita idiotas invenitur, ut putet velut hominem quandam agricolam Deum plantasse arbores in Paradiso, in Eden contra Orientem, & arbores vitæ plantasse in eo, id est lignum visibile, & palpabile, ita ut corporalibus dentibus manducant quis ex ea arbores vitam percipiat? & rursus ex alia manducant arbores boni & mali scientiam capiat? Sed & illud quod Deus post meridiem deambulare dicitur in Paradiso, & Adam latere sub*

F *arbores, eque idem nullum arbitror dubitare, quod figurali tropo hæc à Scriptura preferantur, quo per hæc quedam mystica indicentur. Vide item Homil. 1. in Genes. & libr. 4. contr. Celsi.*

In eam sententiam traxit Origenem Philo ad allegoriam hæc ipsa itidem flecens in fine libri De opificio sex dierum, & in 1. libr. allegor. Legis. traxit & Papias, & Irenæus, & Pantænus, & Clemens Alexandrinus, quos Paradisi descriptionem ad mysticam expositionem deflexisse narrat Anastasius Sinaita libr. 7. Anagog. Contemplat. eorumque deinde exemplo Gregorium utrumque. Origenem vero secutus est Ambrosius, & Paradisum terrestrum in cælo tertio collocavit, eodem innixus Pauli loco, ex quo opinioni suæ robur addidit Origenes existimavit. Hæc ille quidem in libro De Paradiso, cap. 3. quamvis alibi in 1. cor. 6. Paradisum terrestrum ab eo distinguit, in quem sublatus fuit Paulus. At in Epistola ad Sa-

Par. 1. c. 8

Severian. Orat. de Cosmog. Eulog. apud Phot. Cod. 130.

binum omnia hæc ad allegoriam convertit. Hieronymus autem ante mundi hujus fabricam conditum Paradisum affirmat in Traditionibus Ebraicis in Genes. Quod si conditum hunc ante mundum opinatus est, utique extra mundum fuisse censuit. Moses bar Cepha libr. de Paradiso, medium ipsum terras inter & firmamentum locat; in cuiusque dimissam putat pii latronis animam, quod & de aliorum sanctorum animabus affirmant Severianus, & Eulogius. Quinetiam errorem Origenis paulo ante suam ætatem à Francisco Georgio renovatum scribit Sixtus Senensis libr. 5. Biblioth. Annot. 34, totamque eius loci quæstionem proximis Annotationibus exhaurit.

Alibi tamen Origenes Paradisum Eden, seu terrestrem eundem esse scribit ac Paradisum illum, in quem piorum animæ post obitum dimituntur; quem cum in terris collocaverit, ut supra dixi, illum quoque in terris esse necesse est. Quis autem, inquit Homil. 1. in B. Cantic. digons fuerit redire & esse cum Christo, quique in parvo fidelis constitutus super multa, ille gustabit & capiet voluptatem Domini, perductus ad locum quemdam qui pro huiusmodi ciborum copiis & varietatibus, deliciarum nominatur locus. Propter quod & in Eden positus dicitur, quod delicias indicat.

VIII. Ut Paradisi plantatione mysticum quid notari sinit sibi Adamantius, ita scortearum tunicarum, quibus Adamum post noxam Deus induit, texturæ corpus ipsum terrenum & mortale significari somniavit, quo Adami anima illigata est, cum antea immortalis esset & incorporalis; alioqui ridiculum fore Deum asserere, sic tamquam coriarium & futorem, animantes glubisse, & detractas pelles consuisse. Hunc refellunt errorem Irenæus, & Tertullianus; iam enim ante Origenis ætatem inoleverat. Refellit quoque & in C. Cassiano quodam damnat Clemens Alexandrinus, ut monuit me Paulus Pellissonus, in quo plusne ingenij amoenitatem an præstantiam doctrinæ laudem nescio. Refellunt & Iustinus, seu quisquis auctor est Quæstionum ad Orthodoxos, & Auctor Dialogorum qui Casario Gregorij Nazianzeni fratri tribuuntur, & Gregorius Nyssenus, & Chrysofomus, & Anastasius Sinaita, & Rupertus. Eundem exprobrant Origeni Methodius, Epiphanius, Hieronymus, Sophronius, Stephanus Gobarus Tritheita, Iohannes Damascenus, Glycas, Cedrenus, & Nicetas.

Irenæus lib. 1. cap. 1. Tert. adv. Praxinum. c. 24. & libr. De resurr. carn. c. 7. Clem. Alex. Strom. 1. 3. Iustim. 90. 49. Cef. Dial. 3. Inter. 1. 2. 9. Grg. Nyss. orat. cat. cap. 8. Chryf. Hom. 15. in 3. Gen. Aug. S. Sin. Contempl. anagog. in Hexaim. libr. 11. Rupert. lib. 3. cap. 27. in 3. Gen. Meth. apud Epiph. Hær. 64. apud Phot. Cod. 130.

In varios profecto sensus tractus est iste Scripturæ locus: Methodius vestes scortearum, non quidem mortale corpus esse dixit, sed corporis antea immortalis, deinde vero mortalis effecti dissolutionem significare. Gregorius Nazianzenus corporis nuditate exprimit immortale prius & nullis obnoxium morbis Adami corpus; vestibus vero, mortalitatem, gravitatem, ac infirmitatem, quæ corpus illud invaserunt. Nonnulli vero, quos refellit Theodoretus quæst. 39. in Genesim, scortearum tunicas esse dixerunt arborum cortices, quæ sunt velut arborum pelles & indumenta.

Trenæus lib. 1. cap. 1. Tert. adv. Praxinum. c. 24. & libr. De resurr. carn. c. 7. Clem. Alex. Strom. 1. 3. Iustim. 90. 49. Cef. Dial. 3. Inter. 1. 2. 9. Grg. Nyss. orat. cat. cap. 8. Chryf. Hom. 15. in 3. Gen. Aug. S. Sin. Contempl. anagog. in Hexaim. libr. 11. Rupert. lib. 3. cap. 27. in 3. Gen. Meth. apud Epiph. Hær. 64. apud Phot. Cod. 130. Epiph. Hær. 64. in E. Hierof. c. 1. Hier. Epiph. 61. ad Pamm. cap. 3. Sophron. in Epiph. ad Serp. Gobar. apud Phot. Cod. 130. Ioh. Dam. de Hær. Gyc. part. 1. & 4. Anon. Nicet. Thes. orih. fid. lib. 4. hær. 31. Epiphani. Epiph. ad Ioh. Hierof. cap. 4.

His suffragatoribus errorem suum excusaret Origenes, si eius esset manifestus. At quanta fuerit ipsius in hac quæstione fluctuatio ex sequenti loco patet, quem Catenæ uno sensu Origeni tribuunt. Is ergo in Gen. 3. 21. postquam ineptum esse dixit Deum fingere detractas animalium pelles consuentem, subdit: *οὐκ ἔστι τὸ σκευάζειν τὸ ἕτος ἀνθρώπου, λέγει τις δὲ σκευάζειν τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ σκευάζειν τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ σκευάζειν τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ σκευάζειν τὸν ἄνθρωπον*. Rursus vero si quis rem adeo absurdam fugiens dixerit scortearum tunicas non alias esse quam corpora, probabile erit id quidem, & ad assensum trahere valens; non clarum tamen, quale esse debet quod verum est. Nam si tunica scortee carnes & ossa sunt, quomodo antea dicit Adam: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*? Addit præterea nonnullos his circumseptos angustis existimasse scortearum tunicas esse moriendi necessitatem Adamo & Evæ post peccatum impositam: quod ipsum difficultate non carere censet. Clarius in orthodoxam videtur concedere sententiam Homil. 6. in Gen. cum ait: *Velim conferre illa infelicia indumenta, quibus primus homo, cum peccasset, indutus est, cum his sanctis & fidelibus indumentis. Et quidem illa dicitur Deus fecisse: Fecit enim, inquit, Deus tunicas pelliceas, & induit Adam & mulierem eius. Ite ergo tunica de pellibus erant ex animalibus sancta: talibus enim oportebat indui peccatorem, pelliceis, inquit, tunicis, quæ essent mortalitatis, quam pro peccato acceperat, & fragilitatis eius, quæ ex carnis corruptione veniebat, indicium. Itaque Auctor Dialogi De orthodoxa fide, qui Origeni vulgo tribuitur, ipsum inducit veram & in Ecclesia receptam opinionem de tunicis illis scortearum, adversus Marinum Bardesianistam propugnantiem.*

IX. Inter criminationes quas adversus Origenem collegit Epiphanius Hær. 64. cap. 4. & in Epistola ad Iohannem Hierosolym. una hæc est: *Inter multa etiam illud ausus est dicere, perdidisse imaginem Dei Adam: quod & Hieronymus repetit in Epistol. 61. ad Pammach. cap. 3. Quasi Adamum voluerit in poenam peccati, non gravi duntaxat corpore, sic tamquam*

A quam comparabilibus fuisse constrictum, sed imagine etiam Dei, ad quam conditus fuerat, excidisse. At paulo inferius docet Epiphanius non idem super hac questione sensisse Origenistas omnes: *Quidam enim coram, inquit, dicunt quod imago Dei quam prius accepit Adam, illo peccante perierit: alij suspicantur corpus, quod Filius Dei habiturus esset ex Maria, ipsam esse imaginem; alij sensum; alij virtutem; isti baptisma; hi quoad homo ad imaginem Dei dominetur omnibus.* Nicetas vero in Thesauro orthodoxæ fidei, libr. 4. Har. 31, dixisse ait Origenem Adamum, antequam peccaret, effigiem humanam corporeis involucris immunem, & sola humana forma præditam conservasse; admissio autem peccato formam illam amisisse, cum corpus hoc anima subit. Tum deinde de Origene hæc dixerit: *Aliud enim Deum, aliud id quod ad imaginem efformatum est; aliud item similitudinem, aliud id quod ad similitudinem effectum est, esse statuebat. Atque primas quidem imagines & similitudines Dei Angelos, aliasque Virtutes esse dicebat: nos autem secundos ab illis, ut minore illis, qui ad illorum scilicet imaginem efformati simus. Deinde ad deteriora desectens imaginem invisibilem Dei Unigenitum Filium vocat, Apostolica voce corrupta, nec eo adjecto, quod in illo mutationi obnoxium non est; nosque ad imaginem Dei seu Filij Unigeniti factos esse scribit, quod impietate non caret.*

Certe si satis constaret dixisse Origenem per peccatum imaginem Dei Adamum amisisse, Augustinum tamen sibi suffragantem haberet, qui libr. 6. De Genesi ad liter. cap. 27. ita loquitur: *Hanc imaginem in spiritu mentis impressam perdidit Adam per peccatum, quam recepius per gratiam justitie.* Id nihilominus emollit libr. 2. Retraetat. cap. 24. non erasam ex homine hanc imaginem dicens, sed ita deformatam, ut fuerit reformanda. At si doctrina C Origenis, non ex adversariorum conquestionibus, sed ex eius spectetur verbis, prout à Rufino, leui proflus interprete, conversa sunt, sine causa hic ipsum vapulare fatebimur. Nam animo hominis, non corpori, imaginem Dei impressam esse docet, cum à Deo conditus est: Dei vero similitudinem tunc adipisci, cum animum virtutibus exornat. *Hunc sane hominem, inquit Homil. 1. in Genes. quem dicit ad imaginem Dei factum, non intelligimus corporalem. Non enim corporis figmentum Dei imaginem continet, neque factus etiam corporalis homo dicitur, sed plasmatus, sicut in consequentibus scriptum est: ait enim: Plasmavit Deus hominem, id est formavit de terra limo. Is autem qui ad imaginem Dei factus est, interior homo noster, est invisibilis & incorporealis, & incorruptus atque immortalis. In his enim talibus Dei imago rectius intelligitur. Si qui vero hunc corporem patens esse, qui ad imaginem & similitudinem Dei factus est, Deum ipsum corporeum, & humana forma videntur inducere, quod sentire de Deo manifestissime impium est. Mox imaginem Dei, ad quam formatus est homo, ipsum esse asserit Christum, quatenus figura est substantiæ Dei, non quatenus corpore à Maria sumto indutus. Ad huius ergo, inquit, imaginis similitudinem homo factus est, & propterea Salvator noster, qui est imago Dei, misericordia motus pro homine, qui ad eius similitudinem factus fuerat, videns eam deposita sua imagine maligni imaginem induxisse, ipse motus misericordia, imagine hominis assumpta, venit ad eum. Ostendit deinceps peccando similes nos effici Diabolo; recte agendo Christo: sed nemo, inquit, desperet videns similitudinem suam magis esse cum Diabolo, quam cum Deo, posse se iterum recuperare formam imaginis Dei, quia non venit Salvator vocare justos sed peccatores in penitentiam. Manifestius etiam illud è libr. 3. *Sed ad 2. cap. 6. Igitur summum bonum ad quod natura rationalis universa festinat, que etiam finis omnium dicitur, à quamplurimis etiam Philosophorum hoc modo terminatur, quia summum bonum sit, prout possibile est, similem fieri Deo. Sed hoc non tam ipsorum inventum, quam ex divinis libris ab eis sumptam puto. Hoc namque indicat Moyses ante omnes, cum prius conditionem hominis enarrat dicens: Et dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Tunc deinde addit: Et fecit Deus hominem, ad Dei imaginem fecit eum, masculum & feminam fecit eos, & benedixit eis. Hoc ergo quod dixit, Ad imaginem Dei fecit eum, & de similitudine sinit, non aliud indicat, nisi quod imaginis dignitatem in prima conditione perceperit; similitudinis vero perfectio in consummatione servata est: scilicet ut ipse sibi eam propria industria studijs ex Dei imitatione consecraret, cum possibilitatem sibi perfectionis divinitus datam per imaginis dignitatem, in fine demum per operum expletionem perfectam sibi ipse similitudinem consummare: & illud è libr. 4. in F Epist. ad Rom. In initijs homo cum propositum fuisset, ut ad imaginem & similitudinem Dei fieret, ad imaginem quidem factus est, similitudo autem dilata est, ob hoc ut prius consideret in Deo, & ita fieret similis ei, & ipse audiret quia similis ei fiet omnis qui confidit in eo. Hanc imaginis & similitudinis distinctionem videtur perstrinxisse Methodius, cum scripsit in libro De resurrectione, datum fuisse homini à Deo, τὸ θεοειδὲς, ἢ θεοειδότης, ἢ παρὰ αὐτοῦ ἐκείνου ἀμωρεῖς ἰσχυρὰ τὴν ἀπειρίαν τὸ πῦρ, ἢ, ὑποσπῆς οὐρα. Imaginem ac similitudinem Dei præferre, & omnia ad perfectam hanc Patris ac Unigeniti primigeniam effigiem. Reprehendit id quoque Iansenius, quasi Tom 1. libr. per imaginem Dei Adamo impressam, anima solum inspirationem notari putaverit Origenes; per similitudinem vero, habitualis gratiæ infusionem (Scholæ verba usurpamus;) ac proinde Origenem, nulla gratiæ hujus habitualis dote instructum in creatione credidisse Adamum, atque eam ab actibus totam suspendisse; eoque multum de naturæ integræ**

dignitate derogasse, in qua Adamus, cum in faciem ipsius spiravit Deus, Spiritum sanctum accepit. Verum postremus ille Origenis locus ex proxime præcedenti explicandus est: unde apparebit vitam ipsam mortalem cum futura comparasse vita, & existimasse nos in illam prodeuntes, ab ortu præferre imaginem Dei, hoc est, ut ait ipse, *possibilitatem perfectionis divinitus datam*, tum cum crearetur Adamus; adumbratam vero per recte facta similitudinem, in sequenti ævo, sive in consummatione, omnibus numeris iri absolutum. Quod si imaginem Dei nihil aliud esse voluit Origenes, quam *possibilitatem perfectionis divinitus datam*, ut præ se fert Rufiniana interpretatio, sequitur ipsam nequam censuisse ea Adamum excidisse, quippe quem plena numquamnon libertate fructurum esse sexcenties asseverarit. Eandem porro imaginis & similitudinis distinctionem retinuerunt Victorinus libr. 1. adversus Arium, & Eucherius Lugdunensis libr. 1. in Genesim, & Nicetas in The- fauro orthodoxæ fidei, libr. 4. Har. 31.

X. Ex superioribus lux conciliatur obscuro ac difficili Origenis loco Tom. 14. in Matth. pag. 356. ubi ab hominibus qui humo formati sunt, eos distinguit, qui ad Dei similitudinem fuere procreati: *ὅτι οὗτοι γὰρ ποτὶ ἐσθήτων*, inquit, *ἐπλασθη ἀνατολῆς ὁ θεὸς τὸν ἀνθρώπον, καὶ οὐκ ἔστιν ὡς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς τὸν θεόν*. Factos quippe ad imaginem Dei homines, interiores homines & spirituales intelligit, sensilium ac corporalium rerum contagione immunes. Vnde statim adiicit: *ὡς ποτὶ τὸ γινώσκον ἐικόνα, ὡς δὲ ἀνθρώπου, ἀλλ' οἱ μὲν ἀσώματος, ἔργου οἱ δὲ σώματος, ἔργου*. Qui carni autem dediti sunt, & fluxis ac sordidis rebus delectantur, eos esse statuit vitam & uxorem, duos nempe in una carne. Similiter Philo hominem ex humo fictum ab eò sejungit & secernit, qui ad imaginem Dei creatus est; sed rem aliter explicat; hunc quippe hominem esse vult & ἀρχαίου καὶ νεώτερου, sive hominis ideam, quæ Dei menti inest; illum vero hominem esse mortalem ac terrenum, ad hujus formam expressum. Inique ergo consuleretur in Origenem, si ex eò loco Præadamitas invexisset homines argueretur, cum alias sæpe Adamum ab initio rerum à Deo creatum asserat, ac primum hominem appeller. Iniquus etiam consuleretur in ipsum, si ex hoc altero, quem exhibet Methodius apud Photium Cod. 235, erroris eiusdem insimularetur: *ὅτι ἐν ἡμέραις ἀδάμ, ἄς φασὶ πέντε, ἀφ' ἧμερῶν ἀνατολῆς ὁ ἀνθρώπος, τότε ἀφ' ἧμερῶν πέντε εἰς κόσμον παρήλθει ἄνθρωπος, ὡς καὶ ἐν ἡμερῶν τῆς ἀδάμ, ἡμερῶν ἡμερῶν δημοκρατίας*. Neque ergo ab Adamo, ut aiunt quidam, homo qui antea non erat, tunc primum formatus in mundum venit: neque rursus mundus ante sex dies quam fieret Adam, condi captus est. Non hic quidem Præadamitas, ut dictum est, sed pejus quid fingit; nempe ante hunc mundum mundos alios exiisse. Ait quippe Methodius ibi ipsum de Univerſi æternitate differere.

QVÆSTIO DECIMA TERTIA.

DE ALLEGORICA SCRIPTVRÆ INTERPRETATIONE.

I. Allegoriis nimis indulgisse Origenem Patres clamant. II. Varia afferuntur loca in quibus literam rursus est pessumdedit. III. A quibus morem hunc interpretandæ Scripturæ accepit, exquiritur. IV. Idem aliquando suam literæ dignitatem servat. V. Refelluntur Eustathij Antiocheni adversus Origenis allegoriam querela.

I. QVANDO QUIDEM Theologiæ fundamentum est Scriptura sacra, & ex perverſis fere sanctorum Librorum interpretationibus hæreses profectæ sunt, plurimum Reipublicæ Christianæ interest, salvos eorum fartosque servare sensus, & nimium in ea explicanda ingenio suo permittentium hominum quorundam licentiam coercere. Propositum id unice fuit vetustis Ecclesiæ Patribus, ut ex perpetuis illorum adversus Scripturæ corruptores velitationibus intelligimus; adeo ut Origenes, quod in divinis Voluminibus edisserendis pessumdato nonnumquam, vel neglecto historico sensu, allegoricis expositionibus rei veritatem oblimasset, multorum insimulationes vivus videntque expertus sit, ut ipse queritur Homil. 13. in Genesim *si ergo incipiam & ego*, inquit, *Veterum dicta discutere, & sensum in eis querere spirituales, si conatus fuero velamen Legis amovere, & ostendere allegorica quæ scripta sunt, fœdus quidem puto: sed statim mihi movebunt calumnias amici literæ, & insidiabuntur mihi, inimicitias continuo, & persecutiones parabunt, veritatem negantes stare posse nisi super terram*. Et quoniam perlata patet iste error, multorumque errorum veluti seges est, idcirco è novem criminationibus à Pamphilo in Apologiam collectis, quarta & sexta eo pertinere reperiuntur. Theophilus quoque Paschal. 1. *Quæ enim illum ratio, inquit, quis disputationum ordo perduxit, ut allegoria umbris & casibus imaginibus Scripturarum tolletet verita-*